

DOI 10.36074/logos-10.12.2021.v1.28

ПРИСВОЄННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КВАЛІФІКАЦІЙ: ІННОВАЦІЇ ТА ВИКЛИКИ

ORCID ID: 0000-0001-5677-1785

Тетяна Семигіна
доктор політичних наук, професор
Національне агентство кваліфікацій
УКРАЇНА

Питання присвоєння професійних кваліфікацій вважається дискусійним [4-6]. Адже в практиці багатьох країн таким присвоєнням займаються різні суб'єкти, і таке присвоєння чи підтвердження кваліфікації можливе унаслідок оцінювання результатів як формального, так і неформального навчання. Розмаїтість породжує питання щодо прозорості системи кваліфікацій, гнучкої взаємодії ринку праці, суб'єктів освітньої діяльності та суб'єктів присвоєння професійних кваліфікацій. Ця теза – на основі аналізу документів представляє авторський погляд на функціонування та виклики системи присвоєння професійних кваліфікацій в Україні.

Слід насамперед зауважити, що саме поняття «кваліфікація» є динамічним. Воно віддзеркалює суспільний дискурс щодо освітньої парадигми і практики впровадження освітньої політики.

Класифікатор професій ДК 003:2010 (ухвалений у 2010 р.) витлумачує «кваліфікацію» як «здатність виконувати завдання та обов'язки відповідної роботи» [2]. Кваліфікація визначається рівнем освіти та спеціалізацією.

Через зміну освітньої парадигми та потребу у визнанні результатів навчання упродовж життя з'явилися нові підходи до розуміння поняття «кваліфікація». Ухвалений у 2017 р. **Закон України «Про освіту»** витлумачує кваліфікацію так: «визнана вповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання)» [1]. Цей Закон розрізняє освітні та професійні кваліфікації.

Професійна кваліфікація – це визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність. Професійні кваліфікації присвоюються, визнаються і підтверджуються кваліфікаційними центрами, закладами освіти та іншими суб'єктами, уповноваженими на це законодавством. Заклади освіти можуть присвоювати професійні кваліфікації, якщо це передбачено освітньою програмою (частина восьма статті 34 Закону України «Про освіту»). Заклади професійної (професійно-технічної) освіти присвоюють професійні кваліфікації відповідно до Класифікатора професій та кваліфікаційних характеристик професій. Заклади вищої і фахової передвищої освіти за окремими освітніми програмами також присвоюють професійні кваліфікації.

Освітня кваліфікація – це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей). Освітні кваліфікації

присуджуються, визнаються і підтверджуються закладами освіти чи іншими суб'єктами освітньої діяльності.

На рис. 1 представлено систему присвоєння кваліфікацій в Україні станом на 1 січня 2021 р. Проблемами цієї системи можна вважати: (1) непрозорість умов та процедур присвоєння професійних кваліфікацій; (2) некогерентність – неоднакові підходи до присвоєння професійних кваліфікацій різними суб'єктами, неузгодженість державної політики щодо різних типів кваліфікацій; (3) відсутність зв'язку між визнанням професійних кваліфікацій і змістом професійних стандартів; (4) невизнання державою результатів неформального навчання, за винятком професії «кухар», тощо.

Рис. 1. Система присвоєння кваліфікацій в Україні (станом на 1 січня 2021 р.).

У вересні 2021 року Кабінет Міністрів України схвалив підготовлений Національним агентством кваліфікацій **Порядок присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами** [3]. Цей документ встановлює правила оцінки кваліфікацій, забезпечення об'єктивності оцінки і однаковість процедур для всіх кваліфікаційних центрів. Фактично він запускає процеси визнання самоосвіти, неформального навчання на робочому місці тощо.

Відповідно до цього нормативно-правового документа процедура присвоєння/підтвердження професійних кваліфікацій повинна складатися з:

- прийняття кваліфікаційним центром заяви про присвоєння/підтвердження професійної кваліфікації та інших документів, поданих здобувачем, стосовно набутих ним компетентностей та/або результатів навчання;

- співбесіди із здобувачем стосовно набутих компетентностей та/або результатів навчання, знань з питань охорони праці з урахуванням професії, кваліфікації;

- прийняття рішення щодо можливості проведення процедури оцінювання;
- проведення процедури оцінювання;
- прийняття рішення за результатами процедури присвоєння/підтвердження та видача відповідного документа.

Згідно з ухваленим Порядком кваліфікаційний центр веде облік виданих сертифікатів та подає відомості про них і присвоєні/підтвержені професійні кваліфікації до Реєстру кваліфікацій, тобто онлайн бази даних, розпорядником якої є Національне агентство кваліфікацій. Відтак, роботодавці можуть перевірити справжність сертифікату, поданого працівником.

Процедура оцінювання проводиться комісією з оцінювання, члени якої повинні мати: щонайменше три роки стажу роботи за видом занять (професією) оцінюваної кваліфікації; рівень кваліфікації не нижчий за рівень професійної кваліфікації, на присвоєння/підтвердження якого претендує здобувач.

Під час розроблення нормативно-правового документа обговорювалась потреба встановлення єдиних вимог стосовно присвоєння професійних кваліфікацій усіма суб'єктами такого присвоєння. Проте досягнути домовленості чи компромісу не вдалося. Відтак дія Порядку поширюється тільки на кваліфікаційні центри, і це породжує нові виклики, зокрема:

1) неоднаковість процедур присвоєння однієї й тієї ж професійної кваліфікації у неформальній та формальній освіті (присвоєння кваліфікації у кваліфікаційних центрах має відбуватися на основі професійних стандартів, а для випускників закладів освіти присвоєння професійних кваліфікацій відбувається на основі освітніх стандартів, при цьому присвоєння професійних кваліфікацій закладами освіти не врегульоване нормативно-правовими документами, а є прерогативою закладу);

2) непрозорість присудження професійних кваліфікацій для тих спеціальностей, здобуття ступеня освіти з яких необхідне для доступу до професій, для яких запроваджено додаткове регулювання (в європейській практиці доступ до регульованих професій передбачає обов'язкові процедури присвоєння і визнання професійних кваліфікацій у незалежних центрах, а також внесення інформації про сертифікати до відповідних баз даних, тоді як в Україні присвоєння професійних кваліфікацій для таких професій неможливе через кваліфікаційні центри і його результати не будуть відображені в Реєстрі кваліфікацій).

Таким чином, система присвоєння професійних кваліфікацій в Україні залишається неоднорідною та багатосуб'єктною. Ухвалення нових нормативно-правових документів не знімає з порядку денного розв'язання питань подальшу гармонізацію освітніх та професійних стандартів, уніфікацію підходів до оцінювання результатів формального і неформального навчання, унормування доступу до регульованих професій.

Список використаних джерел:

- [1] Верховна Рада України (2017). Про освіту: Закон України No 2145-VIII від 05.09.2017. Доступно з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- [2] Держспоживстандарт України (2010). Національний класифікатор України «Класифікатор професій ДК 003:2010». Доступно з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>
- [3] Кабінет Міністрів України (2021). Про затвердження Порядку присвоєння та підтвердження професійних кваліфікацій кваліфікаційними центрами: Постанова від 15.09.2021 № 956. Доступно з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2021-%D0%BF#Text>
- [4] Семигіна, Т. В. (2020). Європейська практика підтвердження професійних кваліфікацій на основі неформальної освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Вип. 3 (132). С. 57-65.
- [5] Семигіна, Т. В., Баланюк, Ю. В. (2020). Розвиток в Україні механізмів державного регулювання системи професійних кваліфікацій. *The system of public administration in the context of decentralization of power*. Riga : Izdevnieciba "Baltija Publishing", С. 129-146. Доступно з: <https://bit.ly/3pzaw2Y>
- [6] Семигіна, Т., Рашкевич, Ю. (2021). Базові поняття системи кваліфікацій у контексті трансформації освітньої парадигми. *Репрезентація освітніх досягнень, мас-медіа та роль філології у сучасній системі наук*. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2021. DOI: 10.36074/rodmmrfssn.ed-2.03.